Демографско състояние и тенденции

Показателите за общото демографско развитие на област Шумен я поставят в сравнително благоприятни позиции спрямо другите области от СИР и страната, благодарение най-вече на възрастовата структура на населението. Макар постепенно съотношението на младите към възрастните хора в областта да се влошава, това става с по-бавни темпове от тези в редица други области.

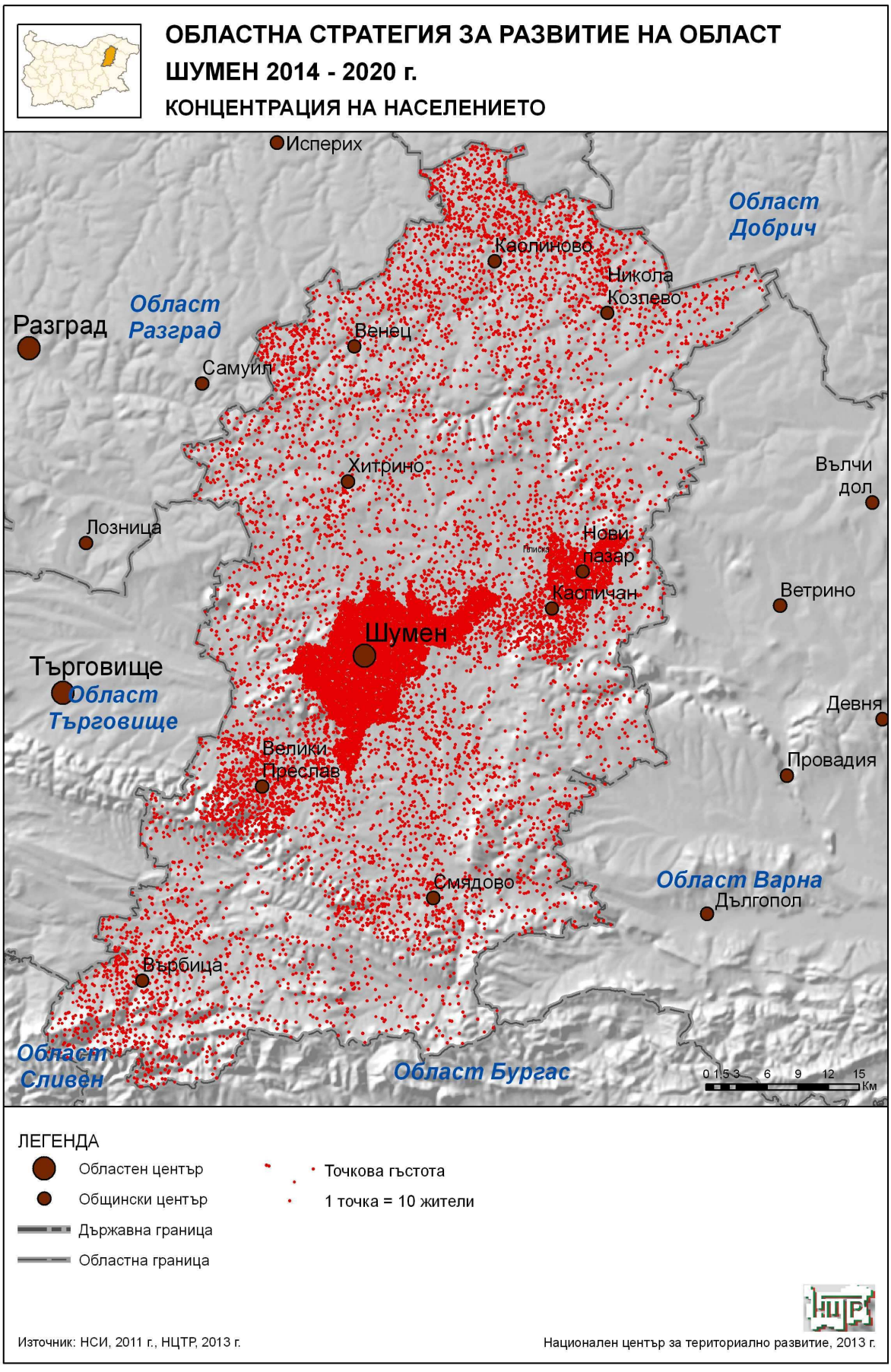
Област Шумен е на 16 място на ниво NUTS 3 в България по **брой на населението** – 180 528 души към 01.02.2011 г., което представлява 2.5 % от населението на страната. В разпределението на населението на общинско ниво съществува ясно изразен дисбаланс между община Шумен и останалите общини. С най-голям брой население е община Шумен - 93 649 д. (51.9 % от населението на областта), а с най-малък -община Хитрино -6 223 д. (3.4 %).

За периода между двете преброявания населението на област Шумен намалява с – 23 850 души (-11.7 %), като темпът на намаление в областта е по-висок от средния за страната и за СИР, но областта продължава да е с по-благоприятна демографска картина, в сравнение с останалата част на страната, поради по-добрата възрастова структура.

Табл. 1: Население в област Шумен към 1.02.2011 година

Статистически район, област, общини	Население към:		Прираст абсолютен брой	Прираст (%)
	01.3.2001	01.2.2011		
България	**7 928 901**	**7 364 570**	**-564 331**	**-7.1**
Североизточен район	**1 019 297**	**966 097**	**-53 200**	**-5.2**
Област Шумен	**204 378**	**180 528**	**-23 850**	**-11.7**
Велики Преслав	16 276	13 382	-2 874	-17.8
Венец	8 042	7 137	-905	-11.3
Върбица	11 249	10 391	-858	-7.6
Каолиново	12 544	12 093	-451	-3.6
Каспичан	9 808	7 976	-1832	-18.7
Никола Козлево	7 157	6 100	-1057	-14.8
Нови пазар	19 559	16 879	-2680	-13.7
Смядово	8 242	6698	-1544	-18.7
Хитрино	7 045	6 223	-822	-11.7
Шумен	104 456	93 649	-10 807	-10.3

Източник: НСИ

Карта 1: Концентрация на населението

Средната ***гъстота на населението*** в област Шумен е 53.3 д./кв.км. и е по-ниска от средната за страната (66.34 д./кв.км.). Гъстотата на населението в рамките на областта варира значително, като тя е най-висока в община Шумен – 143.6 д./кв.км, а най-ниска в община Смядово – 18.9 д./кв.км. /7 пъти по-ниска/.

Табл. 2: Брой и гъстота на населението в област Шумен към 01.02.2011 г.

Статистически район, област, общини	Територия	Население	Гъстота на населението	Населени места
	км²	Брой	д/км²	Брой
БЪЛГАРИЯ	**111 001**	**7 364 570**	**66,34**	**5302**
Североизточен	**14 487,4**	**966 097**	**66,68**	**721**
Шумен	**3389,7**	**180 528**	**53,3**	**151**
Велики Преслав	277,6	13 382	48,2	12
Венец	222,6	7 137	32,1	13
Върбица	456,8	10 391	22,7	16
Каолиново	293,5	12 093	41,2	16
Каспичан	274,4	7 976	29,1	9
Никола Козлево	264,3	6 100	23,1	11
Нови пазар	317,6	16 879	53,1	16
Смядово	353,8	6 698	18,9	10
Хитрино	276,7	6 223	22,5	21
Шумен	652,3	93 649	143,6	27

Източник: НСИ и Агенция по кадастър

По данни на Преброяване 2011 г. в 8 града в областта живеят 113 204 души, или 62.7 % от населението на областта, което е по - ниско от градското население на страната 72.5 %. В областният център град Шумен живее 71.4 % от градското население.

В периода 2001 – 2011 г. всички градове показват намаление: Шумен (със -9.4 %), Велики Преслав (-17.3 %), Върбица (-9.4 %), Каолиново (-6.2 %), Каспичан (-15.5 %) , Нови пазар (-11.1 %), Плиска (-24.1 %) и Смядово (-9.4 %),

Според броя на населението им градовете в областта се категоризират[1], както следва: 1 среден град Шумен – 80 855 д., останалите 7 града са в категорията много малки градове, т.е. няма други градове над 30 хил.д., които да допълват и балансират областния център, като в известна степен такава роля изпълнява град Нова пазар.

[1] Съгласно Наредба № 7 на МРРБ/22.12. 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видови територии и устройствени зони градовете се категоризират на: много големи градове - над 200 хил. жители; големи градове – от 100 хил. до 200 хил. жители; средни градове - от 30 хил. до 100 хил. жители; малки градове - от 10 хил. до 30 хил. жители; много малки градове -под 10 хил. жители.

Параметрите на възпроизводството на населението се определят от развитието на основните демографски процеси – естествен (раждаемост и смъртност) и механичен прираст (изселени и заселени). В област Шумен те са:

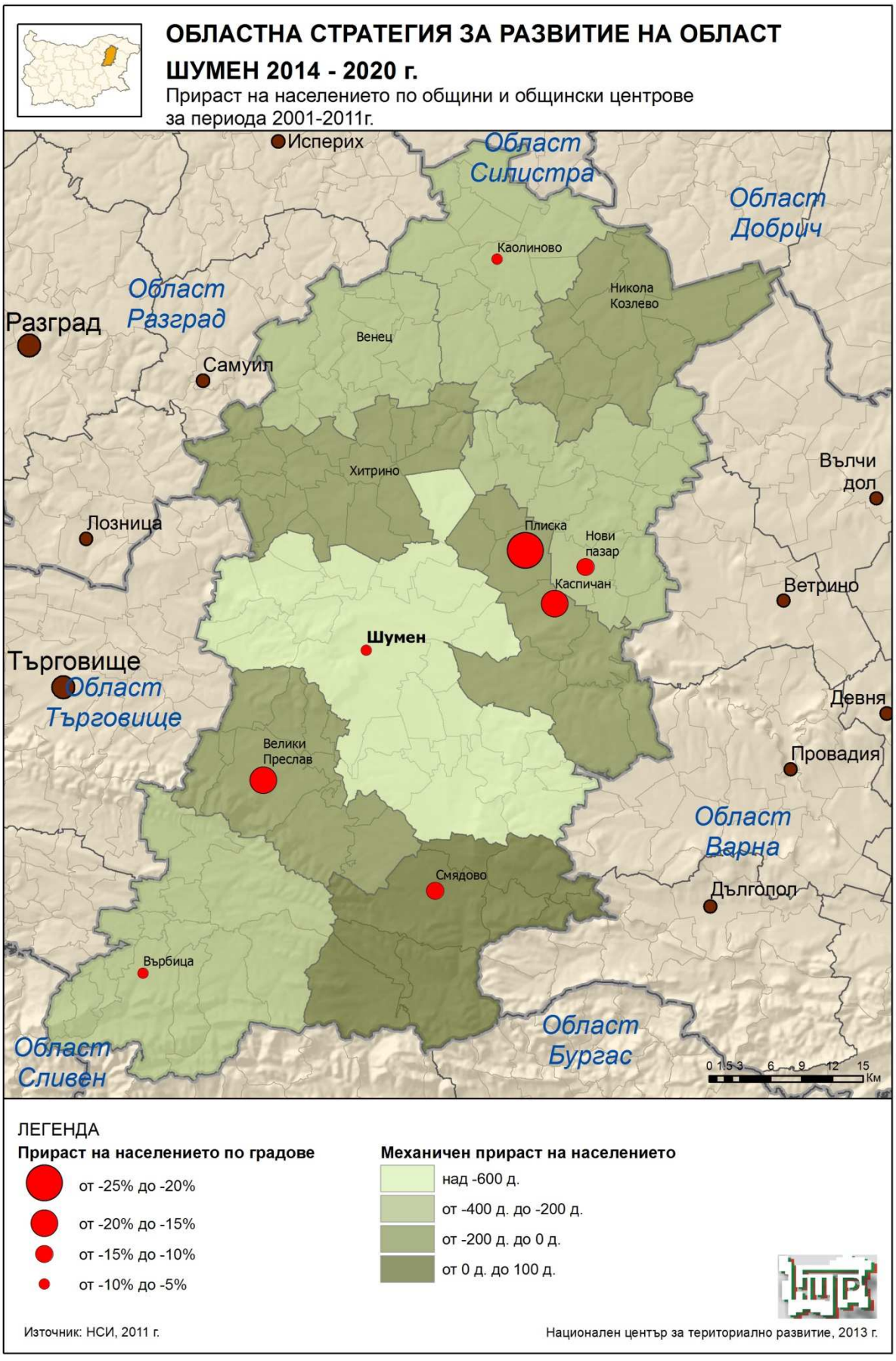
- ✓ *Раждаемост.* В областта през 2007 г. г. са родени 2081 деца (10.6 ‰) , а през 2011 г. 1832 деца (10.2 ‰). Коефициентът на раждаемостта в страната през 2007 г. е (9.8 ‰) и 2011 г.(9.6 ‰), следователно по този показател областта има по-благоприятни позиции от средните за страната с 0.6 п.п.
- ✓ *Смъртността е със значително по-високи стойности от раждаемостта.* През 2007 г. в областта са умрели 2849 д.(14.5 ‰), а през 2011 г.са умрели 2649 д.(15.0 ‰).

Естественият прираст на населението на област Шумен за периода 2007 - 2011 г. е отрицателен, както във всяка друга област в страната (особено в периода 2010-2011 г.). С високи отрицателни стойности за 2011 г. се отличават общините Смядово (- 15.6 ‰). и Хитрино (- 12.4 ‰). Положителен естествен прираст в областта има само в община Върбица през 2008 и 2009 г., съответно (1.9 ‰) и (3.3 ‰).

Табл. 3: Коефициент на естествен прираст (‰)

Статистически район, област и общини	2007	2008	2009	2010	2011
България	**-4,9**	**-4,3**	**-3,6**	**-4,6**	**-5,1**
Североизточен район	**-2,8**	**-2,5**	**-1,8**	**-3,3**	**-3,5**
Шумен	**-3,9**	**-4,1**	**-3,0**	**-4,6**	**-4,8**
Велики Преслав	-7,2	-7,2	-3,9	-7,9	-9,6
Венец	-6,3	-2,3	-2,6	-1,0	-2,7
Върбица	-0,8	1,9	3,3	-1,1	-0,3
Каолиново	-1,0	-3,1	0,2	-1,4	-0,4
Каспичан	-7,0	-7,7	-6,8	-9,7	-9,2
Никола Козлево	-2,1	-2,8	-0,3	-3,8	-1,1
Нови пазар	-2,8	-4,7	-5,4	-4,4	-7,7
Смядово	-11,9	-10,2	-9,2	-16,4	-15,6
Хитрино	-10,0	-14,9	-8,0	-12,9	-12,4
Шумен	-2,9	-2,9	-2,6	-3,4	-3,4

Източник: НСИ

Карта 2: Прираст на населението по общини и общински центрове

В резултат на ***механичен прираст*** общото население на областта между двете преброявания е намаляло с 2 179 д. в резултат на придвижването на контингенти от населението в трудоспособна възраст към други части на страната. Само община Смядово има положителен механичен прираст от 62 д. Населението от областта се изселва предимно в градовете – Варна и София. Миграцията оказва силен негативен ефект върху възпроизводството на населението, тъй като чрез изселването на жени в детеродна възраст се понижава равнището на потенциалната бъдеща раждаемост, не само за следващите 10-15 години, но и в по-дълъг период от време.

Табл. 4: Механичен прираст на населението 2001 – 2011 г.

Област, общини	Заселени	Изселени	Механичен прираст
Област Шумен	**9798**	**11977**	**-2179**
Велики Преслав	654	743	-89
Венец	206	474	-268
Върбица	285	510	-225
Каолиново	390	602	-212
Каспичан	378	552	-174
Никола Козлево	292	374	-82
Нови пазар	811	1187	-376
Смядово	468	406	62
Хитрино	329	504	-175
Шумен	5985	6625	-640

Източник: НСИ

Отрицателният естествен и механичен прираст е потенциален проблем за по нататъшната жизненост на областта. По данни от текущата демографска статистика населението на областта продължава да намалява и към 31.12. 2011 г. Вече наброява 179 668 души, или за около 1 година намалява с 860 д.(0.5 %)

Към 1.02.2011 г. жените са 92 139 (51.0 %), мъжете са 88 389 души (49.0 %), или на 1000 мъже се падат 1042 жени.

В началото на 2011 г. на всеки 3.9 души на възраст до 14 години се падат по около 5 души на възраст над 65 години. В същото време населението в активна възраст 15 – 64 г. (123 393 д.) е близо 4 пъти по-голямо от това на 65 години (31852 д.). И по двата показателя Шумен се представя по -добре от средното ниво за страната.

Делът на населението на възраст под 15 г. е с най-висок относителен дял в община Никола Козлево – 19.6 %, а най-нисък в общините Хитрино – 11.5 % и Смядово – 12.5 %. Населението във възрастовата група 15 - 64 години е с най-висок относителен дял в община Шумен – 70.2 % и община Каолиново – 69,1 %. Най-голям е относителният дял на населението на 65 и повече години в община Смядово - 25,5 %, а най-нисък в община Каолиново – 13,5 %.

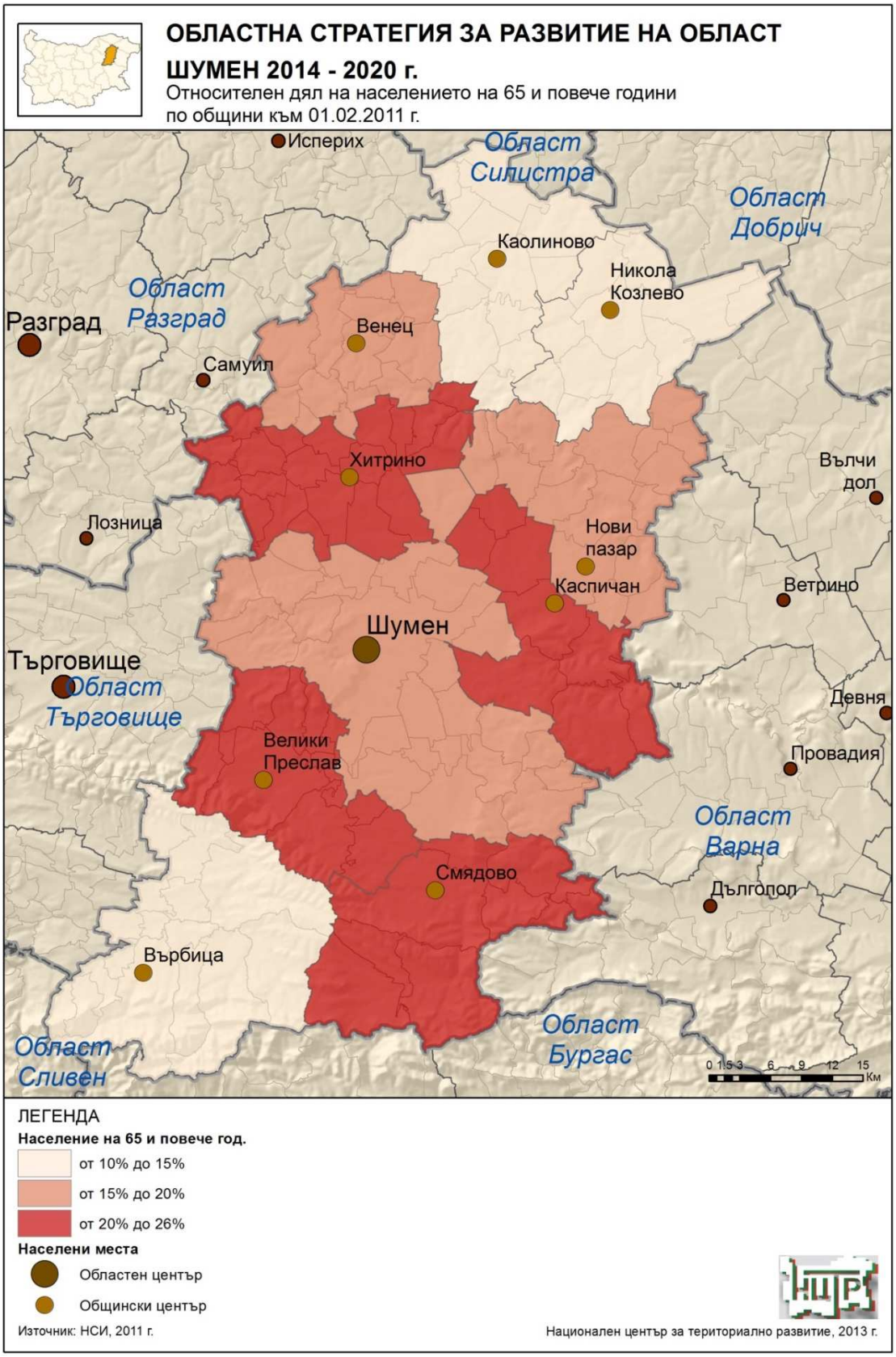
Табл. 5: Възрастова структура на населението към 01.02.2011 г.

Област и общини	0-14г.	15-64г.	65г. +
	%		
България	**13,2**	**68,3**	**18,5**
Североизточен район	**14,1**	**68,5**	**17,5**
Област Шумен	**14**	**68,4**	**17,6**
Велики Преслав	13,2	65,6	21,2
Венец	15,5	68,8	15,7
Върбица	17,6	67,9	14,5
Каолиново	17,4	69,1	13,5
Каспичан	15,3	64,2	20,4
Никола Козлево	19,6	65,8	14,6
Нови пазар	14,9	66,6	18,4
Смядово	12,6	61,9	25,5
Хитрино	11,5	64,3	24,2
Шумен	12,8	70,2	17

Източник: НСИ

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез ***коефициента на демографско заместване***, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60- 64 г.). Към 01.02.2011 г. общо за областта това съотношение е 80.0 %, при 70.0 % за страната. По този показател област Шумен е с по-висока стойност от средната за страната.

На общинско ниво с най-благоприятно съотношение е община Каолиново (122) със стойност значително над средната за областта, а в най-неблагоприятно – общините Хитрино и Смядово, където 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват съответно от 58 и 59 лица, влизащи в трудоспособна възраст.

Карта 3: Относителен дял на населението на 65 и повече години

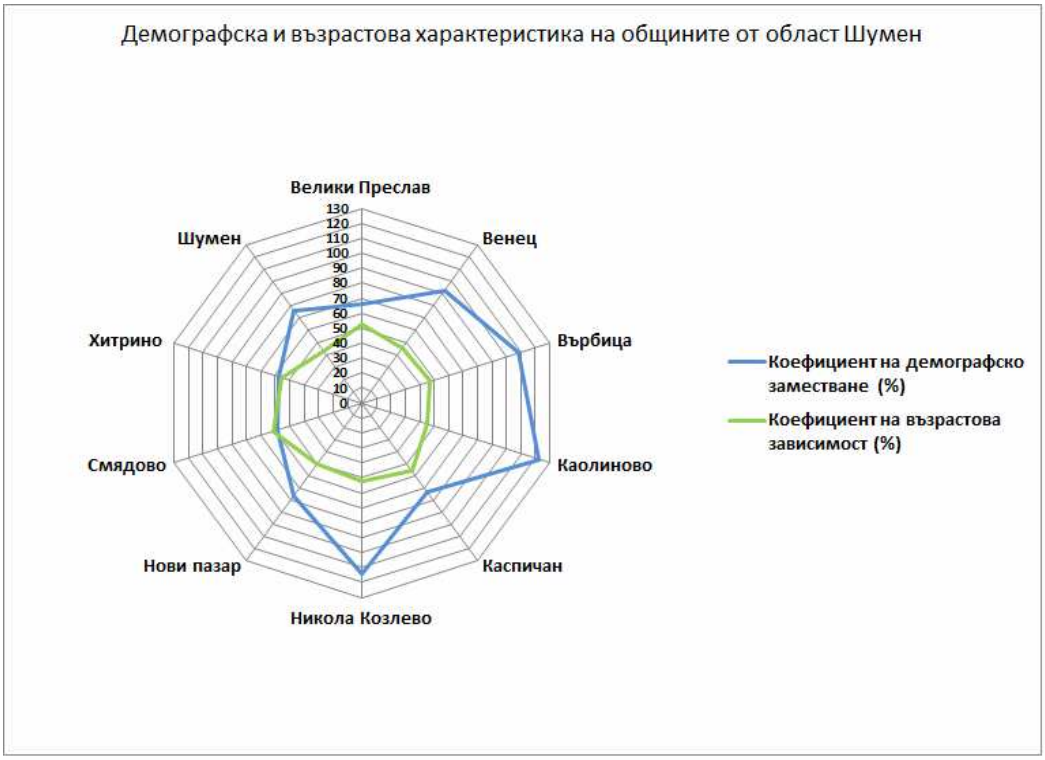
Общият коефициент на възрастова зависимост към 01.02.2011 г. за областта е 46,3%, тоест на 100 лица във възрастовата група 15–64 навършени години се падат около 46

лица под 15 г. и над 65 г. На общинско ниво в най-благоприятно съотношение са общините Шумен – 42,4 % и Каолиново – 44.8 %, а в най-неблагоприятно – община Смядово (61,5 %).

Табл. 6: Коефициент на демографско заместване и на възрастова зависимост в област Шумен към 01.02.2011 г.

Район, област, общини	Коефициент на демографско заместване (%)	Коефициент на възрастова зависимост (%)
България	**70,0**	**46,5**
Североизточен район	**75,5**	**46,1**
Област Шумен	**80,0**	**46,3**
Велики Преслав	66,0	52,4
Венец	93,0	45,3
Върбица	108,0	47,3
Каолиново	122,0	44,8
Каспичан	73,0	55,7
Никола Козлево	114,0	52,0
Нови пазар	77,0	50,1
Смядово	**59,0**	**61,5**
Хитрино	**58,0**	**55,4**
Шумен	76,0	42,4

Източник:НСИ, изчисления НЦТР

Фиг. 1: Демографска възрастова характеристика на общините от област Шумен

С най-лоши характеристики са общините Смядово и Хитрино, следвани от Каспичан и Велики Преслав. При тях от една страна коефициентът на възрастова зависимост е по-висок от средния за областта и страната, а от друга - коефициентът на демографско заместване има много ниски стойности, така че тези общини имат нищожни шансове за възпроизводство на трудоспособното население. В това отношение в най-добри позиции е община Каолиново, която има най-нисък коефициент на възрастова зависимост , при най-висок коефициент на демографско заместване. /И тук възниква решаващия въпрос за възможностите на многото навлизащи в трудоспособна възраст да се включат в трудовия пазар/. В подобни позиции са и общините Никола Козлево и Върбица.

Етно-демографска характеристика на населението. Лицата, които са се възползвали от правото на доброволен отговор на въпроса за етническо самоопределение към 01.02.2011 г., са 93.0 % от населението (167 952 д.) .

Българската етническа група обхваща 99 446 лица, или 59.2 % от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение, при 84.8 % средно за страната. Делът на българската етническа група в сравнение с данните за страната е по-малък с 25.6 %.

Турската етническа група е втората по численост, като към 01.02.2011 г. 50 878 лица са се самоопределили като етнически турци. Те представляват 30.3 % от всички лица в областта, при 8.8 % средно за страната. Лицата, самоопределили се към турската етническа общност, преобладават в 5 общини - Венец (89.0 %), Хитрино (84.0 %), Каолиново (77.6 %), Върбица (56.7 %) и Никола Козлево (50.8 %).

Ромският етнос е третият по численост, като към 01.02.2011 г. наброява 13 847 души /според самоопределянето на лицата/, с относителен дял от 8.3 %, при средно 4.9 % за страната. Най-голям е делът на ромския етнос в общините Върбица 20.4 % и Никола Козлево 20.7 %, докато в община Хитрино е 0.4 %.

Към други етнически групи са се самоопределили 2 093 лица, или 1.2 %. Лицата, които не са се самоопределили са 1622, или 1.0 %.

Фиг. 2:Относителен дял на етническите групи и коефициент на естествен прираст /намаление на населението/

Образователна структура на населението. Една от водещите цели на общоевропейската стратегия „Европа 2020” е подобряване на образователното равнище на населението, по-специално намаляване на дела на преждевременно напусналите

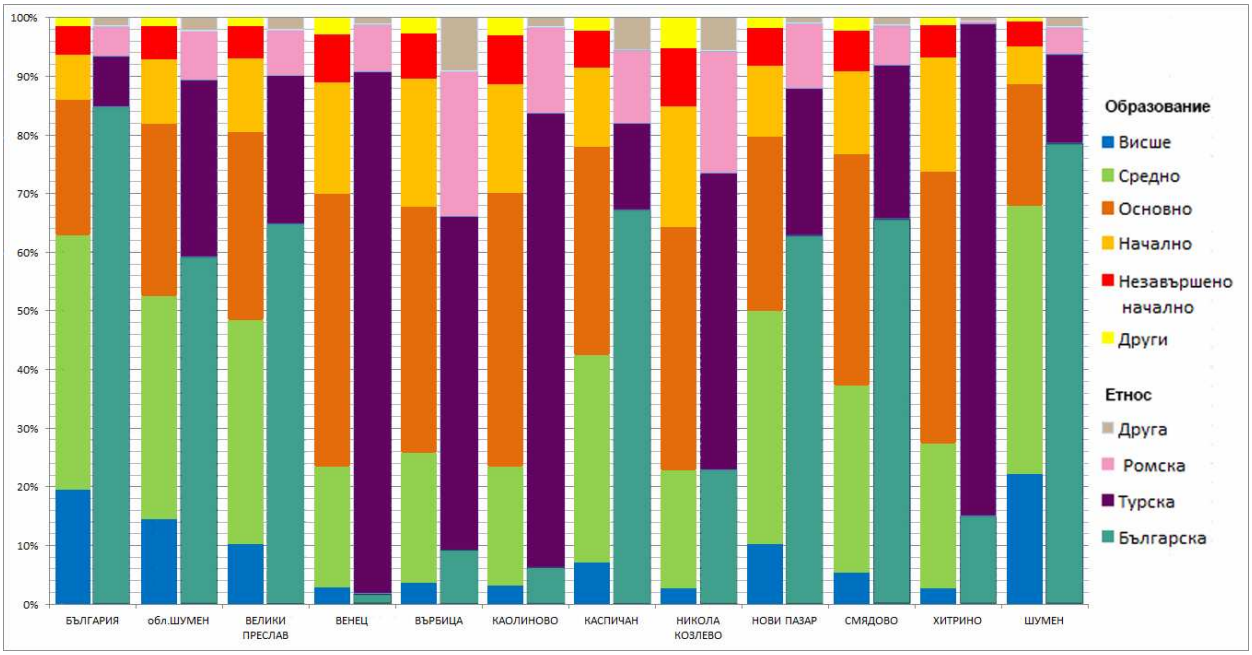
училище и увеличаване на делът на населението с висше или еквивалентно на висше образование.

Към 1.02. 2011 година лицата с висше образование в област Шумен са 24 538 (14.5 %), като по този показател областта заема средно положение в страната. Лицата завършили средно образование, към момента на преброяването са 64 319 (38,1 %).

Значителни са вътрешно общинските различия в относителния дял на висшистите. Делът на високообразованото население в община Шумен е най-висок 15,6 % поради влиянието на град Шумен (24.8 % от населението е с висше образование). От останалите общини в по-благоприятно положение са общините Велики Преслав и Нови пазар с по 10,3 %. Останалите 7 общини са с многократно по-ниски стойности от средните за областта.

Характерно за образователния ценз на населението от общините за област Шумен е, че преобладават лицата със средно и основно образование, съответно 38,1 % и 29,3 % от населението на 7 и повече години.

С начално образование са 18 678 лица (11.1 %), а с незавършено начално 9 372 лица (5.6 %), като преобладаващо това са общините от северната част на областта.

Фиг. 3: Образователна структура и етно-демографска характеристика на населението

За първи път през настоящото преброяване е включена категорията “никога не посещавали училище”. Броят на тези лица в областта е 2 071, или 1.2 % от населението на 7 и повече навършени години. С най-висок относителен дял по този показател са общините Никола Козлево (4.6 %), Венец и Каолиново с по 2.5 %. Това са основно лица от ромската етническа група.

Източник: Областна стратегия за развитие на област Шумен - 2014-2020